

Dr. Henryk Nowak

Działalność Państw. Banku Rolnego w roku 1928

Rok 1928 był dziesiątym z kolei od chwili powstania banku i zaznaczył się niezwykle wydatnem wzmożeniem jego agend, okazałymi rezultatami osiągniętymi na polu organizacji kredytu rolniczego dla drobnych i średnich gospodarstw i ogromnem wzmożeniem środków własnych, które pozwoliły mu rozszerzyć akcję kredytową we wszystkich przewidzianych statutowo kierunkach.

Zgodnie z postanowieniami statutu zadaniem banku jest finansowanie przebudowy ustroju agrarnego przez popieranie i prowadzenie parcelacji, osadnictwa, meljoracji i regulacji wodnych, spółdzielanie w rozwoju gospodarczym wsi drogą organizowania kredytu dla drobnych i średnich gospodarstw rolnych, rozpowszechnianie nowoczesnych środków produkcji rolnej i t. p. Bank zaczął spełniać swe zadania w szerszym zakresie dopiero od roku 1926 przyczem na rok 1927 i 1928 przypada znaczne wzmożenie jego czynności.

Rok 1928 okazał się jednak tak dalece rekordowym pod względem wzrostu aktywności kredytowej, że cały szereg najważniejszych pozycji bilansowych uległ podwojeniu. Niemniej korzystne i ważne są zmiany organizacyjne polegające na: przeniesieniu punktu ciężkości na operacje długoterminowe, przyspieszeniu toku załatwianych czynności, udoskonaleniu pomocniczych urządzeń technicznych i opracowaniu odpowiednich przepisów dla uruchomienia nowego działu operacyj kredytu meljoracyjnego. Dla zorientowania szerokich kół rolniczych, a zwłaszcza lokalnych organizacji społeczno-rolniczych i spółdzielczych oraz instytucyj komunalnych, spełniających rolę pomocniczo-informacyjną przy rozprowadza-

niu kredytów w listach zastawnych, wydana została przez Bank Rolny broszura o warunkach i formalnościach związanych z udzielaniem tych pożyczek. Broszura ta ma **ułatwić** tym instytucjom spełnianie swych zadań w stosunku do Banku Rolnego i usunąć pośrednictwo osób, żerujących na małym uświadomieniu drobnych rolników.

Czynności banku można podzielić na prowadzone na własny rachunek i w zakresie poręczonym.

I. Działalność na własny rachunek. Kredyt długoterminowy. W roku ubiegłym najwięcej wysiłków położył Bank Rolny w zakresie zorganizowania kredytu długoterminowego. Dzięki silnemu wzrostowi pożyczek w listach zastawnych oraz wypuszczeniu obligacji melioracyjnych, kredyt długoterminowy wysuwa się coraz silniej na plan pierwszy, wynosząc w końcu grudnia 1928 r. 156 milj. złotych, a w końcu lutego 1929 r. 171 milj. złotych. Do końca 1927 r. bank wypłacił 10.589 pożyczek o przeciętnej wysokości 3.922 złotych, a w ciągu 1928 r. 18.452 pożyczki o przeciętnej wysokości 5.131 złotych. Pożyczki w obligacjach melioracyjnych były w 93% przyznane spółkom wodnym na wykonanie większych prac. Przeciętna wysokość rat wypłacanych na poczet jednej z 214 pożyczek wynosiła 95.112 złotych.

Bank stwierdza, iż w wyniku zwiększonego liberalizmu w przyznawaniu kredytów na kupno gruntu wytworzył się w roku 1927 i w początkach 1928 r. ożywiony ruch ziemią i wzrost cen ziemi do norm nieusprawiedliwionych istotną dochodowością gospodarstw rolnych. W związku z tem Ministerstwo Reform Rolnych przystąpiło do rewizji dotychczasowych zasad udzielania kredytu agrarnego, co spowodowało mniej więcej od połowy 1928 r. zahamowanie powszechnej wzrostu cen ziemi.

Na rozwój długoterminowego kredytu wpłynął dodatnio, obok ułatwień rządowych w kierunku lokaty papierów, szereg innych czynników jak: usprawnienie wewnętrznej organizacji banku do załatwiania coraz większej ilości podań, decentralizacja akcji kredytowej i współpraca z lokalnymi organizacjami społecznymi i kredytowymi oraz usunięcie szeregu trudności formalno-prawnych (jak regulowanie stanu hipotek), które tamowały akcję kredytową.

W drugiej połowie 1928 r. Bank zastosował z powodu trudności lokacyjnych pewne restrykcje w przyznawaniu nowych pożyczek, przy równoczesnem skierowaniu całego wy-

siłku na szybkie dokonywanie wypłat z tytułu pożyczek już przyznanych. Cyfrowo to usprawienie działalności kredytowej ujawniło się tem, że w dniu 1. I. 1928 r. pożyczki wypłacone na inwestycje wynosiły 42% przyznanych, a w końcu roku już 65%. Przy pożyczkach na kupno gruntów taki sam stosunek uległ polepszeniu z 52 na 71%. Województwa zachodnie, gdzie akcja kredytowa w szerszych rozmiarach rozpoczęła się dopiero w roku ubiegłym oraz województwa wschodnie, gdzie rozmiary wykorzystania kredytu są mniejsze, nie zostały objęte żadnymi ograniczeniami.

Pożyczki w listach zastawnych przyznawane są: a) na kupno gruntów z parcelacji większej własności i na spłatę reszty ceny kupna za grunta parcelacyjne oraz b) na inwestycje rolne mające na celu podniesienie i uprzedkowanie gospodarstw rolnych, nabycie inwentarzy, spłatę uciążliwych zobowiązań i t. p.

Podział pożyczek w/g. tych dwóch głównych celów wskazuje poniższe zestawienie:

Pożyczki wypłacone*)	(w milionach złotych)	
	Na kupno gruntu	Na inwestycje
Stan 1. I. 1928 r.	28,4	13,1
„ 1. I. 1929 r.	79,1	57,2
„ 1. III. 1929 r.	83,5	64,3

Z początkiem marca 1929 r. przypadało na pożyczki na kupna gruntu 56,5%, a na cele inwestycyjne 43,5%. Kredyt na kupna gruntu z natury rzeczy udzielany jest służbie folwarcznej i małorolnym, a z ogólnej ilości pożyczek przyznanych na inwestycje 92,4% dłużników stanowili w dniu 1. I. 1929 r. właściciele gospodarstw do 50 ha. Przeważna część klienteli, bo 76,1% przypada na właścicieli gospodarstw od 2 do 20 ha.

Jak olbrzymie zadania stoją przed bankiem na polu zaspokojenia potrzeb kredytowych drobnych rolników świadczy porównanie ilości gospodarstw rolnych tego typu w Polsce w stosunku do dotychczasowych dłużników banku. Bank udzielił do 1 marca 1929 r. 30.395 pożyczek w listach zastawnych na obszarze 483 tysięcy ha. Według rocznika statystycznego za rok 1928 istniało w Polsce w roku 1921 ponad 2 miliony gospodarstw rolnych tego typu, który jest najbardziej faworyzowany przez Bank Rolny t. j. od 2 do 20 ha na obszarze 12,7 mil-

*) Wszystkie pożyczki wypłacone od roku 1925. Pewną różnicę między tem zestawieniem a bilansem stanowią listy zastawne wycofane z obiegu

jonów ha. Dotychczasowa więc akcja banku zmierzająca do uzdrowienia warunków kredytowych na wsi może być uważana w stosunku do zapotrzebowania za ledwie za kroplę w morzu.

W dążeniu do potanienia kredytu w listach zastawnych bank przeszedł w drugiej połowie 1928 r. do udzielania pożyczek w 7% listach. Ponieważ jednak kurs giełdowy 7% listów zastawnych ustalił się w końcu roku 1928 na 83 za 100, a kurs 8% listów wynosił 94 za 100, dłużnik otrzymuje przy wypłacie kwotę znacznie zmniejszoną od nominalnej sumy pożyczki. Ciężary przerzucone tą drogą na dłużnika przez pozbawienie go praw $\frac{1}{5}$ wypożyczonego kapitału są zbyt wielkie w stosunku do korzyści, jaką on uzyskuje w postaci niższego oprocentowania, tembardziej, że w przyszłości w miarę poprawy stosunków na rynku kapitałowym przeprowadzona będzie zapewne konwersja na listy niżej oprocentowane.

Jak wielkie ciężary spadają na dłużnika zaciągającego pożyczkę w 7% listach zastawnych, świadczy następujący realny przykład. Klient Banku zaciągnął nominalną pożyczkę w kwocie 43.000 zł po kursie 82, czyli otrzymał gotówką 35.200 zł, a po potrąceniu należności wstępnych około 33.673 zł. Pożyczka jest zabezpieczona na I-szej hipotece na przeciąg 30 lat. Raty amortyzacyjne wraz z procentami płatne są dwa razy do roku t. j. w kwietniu i w październiku. Raty półroczne wynoszą po zł 4,01 od każdych 100 zł nominalnej kwoty pożyczki, co czyni półrocznie 1.724 zł a rocznie 3.448 zł. Z tej ostatniej sumy przypada na ratę amortyzacyjną 1.433 zł a na procenty 2.015 zł. W rezultacie pożyczkobiorca, który otrzymał w gotowiznie w roku 1928 sumę 33.673 zł zapłaci do roku 1958 drogą rocznych rat kwotę 103.458 zł. Dłużnik musi więc prowadzić wybitnie intensywną gospodarkę rolną, aby móc sprostać tym zobowiązaniom.

Wypuszczenie listów niżej oprocentowanych tłumaczy się jednak głównie względami na przygotowania do ich lokaty zagranicą. W dniu 1. I. 1929 r. było w obiegu 8% listów zastawnych na sumę 90 milj. zł, a 7% na sumę 44,3 milj. złotych. Istotnem polepszeniem warunków kredytowych dla dłużników jest obniżenie z dn. 1.1. 1928 r. dodatku administracyjnego pobieranego od pożyczek w listach zastawnych z $1\frac{1}{2}\%$ na 1% rocznie. Niektórzy najślabi finansowo dłużnicy otrzymują, ze specjalnej dotacji wstawionej w budżecie za rok 1928/29 w su-

mie 1,1 milj. złotych, zapomogi w formie obniżenia oprocentowania pożyczek o 3% w stosunku rocznym.

Spłacalność rat z tytułu zadłużenia w listach zastawnych jest zadowalającą. Stosunek procentowy wpłat do należności z tytułu lat poprzednich wynosił 93,5% a w stosunku do rat płatnych w roku 1928 — 70,4%. Bank Rolny stwierdza, że terminowe uiszczanie rat nie ustępuje analogicznemu stosunkowi z przedwojennej praktyki rosyjskiego Banku Włościańskiego, mimo, że ciężar z tytułu oprocentowania jest obecnie wyższy a wieś znajduje się w stadium odbudowy i ugina się pod ciężarem lichwy kredytowej.

W roku 1928 Państwowy Bank Rolny zajął się gorliwie zapoczątkowaniem długoterminowego kredytu melioracyjnego. Zapotrzebowanie Polski w tym względzie jest olbrzymie. Na ogólną przestrzeń 20 milionów hektarów ziemi, będących w użytkowaniu rolnem*) 18 milionów ha wymaga zmeliorowania, przyczem koszt samego odwodnienia Polski obliczany jest na 12 miliardów złotych.

Do emisji 7% obligacji melioracyjnych oraz do udzielania pożyczek W tych obligacjach bank upoważniony został rozporządzeniem z dnia 11 czerwca 1928 r. (Dz. U. 65/28 r.). Pożyczki przydzielane są przeważnie spółkom wodnym na 12-to letni okres amortyzacyjny, z tem, iż początek spłaty rozpoczyna się dopiero od 6 półrocza kalendarzowego następującego po dniu wypłaty pożyczki. Obligacje opiewają na złote w złocie oraz na równowartości tychże w dolarach, funtach sterlingach, florenach holenderskich i frankach szwajcarskich. Dotychczas emitowane obligacje były nabywane przez Skarb Państwa z funduszu gospodarczego po kursie 83¹/₂. W celu zmniejszenia ciężarów z tytułu oprocentowania Ministerstwo Rolnictwa przekazało bankowi fundusze budżetowe na obniżenie oprocentowania o 2 — 4% w stosunku rocznym zależnie od rodzaju melioracji.

W celu pokonania trudności formalno-prawnych i technicznych bank sporządził wzory statutów spółek i zaangażował odpowiednią ilość fachowców-hydrotechników. Bank udziela ponadto z własnych środków przejściowych kredytów na melioracje w celu umożliwienia sporządzenia projektów urządzeń melioracyjnych lub przystąpienia do częściowego wyko-

*) Grunty orne, łąki i pastwiska, sady i ogrody wraz z przestrzenią zajęta pod zabudowania: gospodarskie (bez lasów, nieużytków i wód).

niania zamierzonych melioracji, przed przyznaniem i zrealizowaniem przez bank długoterminowej pożyczki obligacyjnej. Do początku marca 1929 r, bank wypłacił 270 pożyczek na sumę 24,6 milj. złotych. Obszar meliorowany przy pomocy tych pożyczek wynosi 53.896 ha. Zaliczki wydane do końca roku 1928 na sporządzenie projektów obejmują 110.000 hektarów gruntów.

Działalność parcelacyjna. Drugi rodzaj czynności prowadzony przez bank na własny rachunek uległ również w roku 1928 znacznej poprawie dzięki ukazaniu się szeregu dalszych rozporządzeń i instrukcyj parcelacyjnych oraz wskutek wydatnego zwiększenia funduszy rządowych, przeznaczonych na kredyty ulgowe dla osadników.

Bank prowadzi akcję parcelacyjną drogą nabywania majątków na własność dla prowadzenia bezpośredniej parcelacji i przyjmuje obiekty ziemskie do komisowej parcelacji. Razem od rozpoczęcia działalności agrarnej banku t. j. od roku 1924—1928 bank nabył 59 majątków o obszarze 56 tysięcy ha (z czego na rok 1928 przypada 11 majątków o obszarze 8,4 tysięcy ha) i przyjął do komisowej sprzedaży 9 majątków o obszarze 14,4 tys. ha. Łączny obszar rozparcelowany przez bank w latach 1924—1928 wynosił 26,6 tysięcy ha z czego:

3,3 tys. ha	rozparcelowano	między służbę dworską
9,1	”	między adjacjentów
8,8	”	na rzecz samodzielnych kolonij
5,5	”	na wszelkie inne cele

Należy uznać za objaw pomyślny okoliczność, iż adjacenci stanowili najliczniejszy element, gdyż parcelacji sąsiedzkiej towarzyszy zwykle jednoczesna komasacja okolicznych wsi. Zgłoszenia kandydatów, rekrutujących się ze służby folwarcznej, bank uwzględniał, oczywiście, w całej rozciągłości.

Rozmiary parcel, zależnie od ich przeznaczenia, rodzaju gleby i od lokalnych warunków gospodarczych, wykazują znaczną rozpiętość od: 2—19 ha w parcelach dla służby dworskiej, 0,1 do 25,0 dla adjacjentów, 6,9 do 25 ha dla samodzielnych kolonij.

Do czasu przekazania gruntów w posiadanie nabywców bank prowadził przejściową administrację. W ciągu roku 1928 znajdowało się w administracji banku 49,8 tysięcy hektarów ziemi, w czem 14,5 tys. ha podlegało eksploatacji rolnej. Resztę stanowiły obszary w administracji leśnej oraz tereny nieeksploatowane. Dla celów pokazowych bank urządził parce-

lę wzorową o obszarze 25 ha w majątku Bereźno, województwa Wołyńskiego.

Bank skarży się w swem sprawozdaniu, iż przeprowadzenie parcelacji natrafia na szereg trudności w dalszym stadium parcelacji jak: ustalenie listy nabywców, prowadzenie z nimi pertraktacyj, zawieranie umów przyrzeczenia kupna sprzedaży, sporządzanie hipotecznych aktów przewłaszczenia gruntu i t. p. W tym względzie jednak Bank niepotrzebnie załatwia bezpośrednio cały szereg drobnostkowych czynności, które mogłyby z powodzeniem przelać na t. zw. spółki parcelacyjne t. j. związki osób, które mają być nabywcami parcel. Spółce tej bank dostarczałyby zaliczek na przeprowadzenie prac początkowych, regulacyjnych i funduszy na zakup gruntu, a następnie za ich pośrednictwem ściagałyby wszelkie raty amortyzacyjne. Pomijając zmniejszenie kosztów administracyjnych, Bank zyskałby w osobie spółki zbiorową odpowiedzialność członków i mogłyby za jej pośrednictwem przeprowadzać dalszą akcję w kierunku zaopatrzenia członków w środki produkcji, podniesienia wydajności gospodarstw i ulepszenia metod gospodarowania. Wzorem tego rodzaju spółek są polskie spółki parcelacyjne zakładane przed wojną przez Bank Ziemski w b. dzielnicy pruskiej, jako kontrakcja przeciwko pruskiej kolonizacji. Mimo, że ta ostatnia prowadzona była z wielkim zasobem środków i nacisku administracyjnego, rezultaty osiągnięte przez Bank Ziemski były imponujące. Do roku 1908, t. j. do chwili wydania ustawy zabraniającej tworzenia nowych osad, bank rozparcelował 32 tysiące hektarów ziemi, tworząc 1.567 osad i 751 parcel sąsiedzkich.

Kredyt krótkoterminowy banku. W roku 1928 stan udzielonych pożyczek krótkoterminowych wzrósł o 47,6% ze 129,9 do 190,6 milionów złotych. Globalna suma kredytów krótkoterminowych banku, z których rolnictwo korzystało w różnych porach roku, wynosiła około 330 milj. złotych, na co składa się stan zadłużenia w dn. 1.1. 1928 r. (129,9 milj. zł), oraz suma kredytu udzielonego w roku ubiegłym — około 203 milionów złotych.

W dziale pożyczek krótkoterminowych bank przestrzegał zasady, aby udzielać kredytu na ściśle określone cele jako gwarantujące możliwie najproduktywniejsze jego użycie, oraz kładł wielki nacisk na terminowe spłacanie pożyczek.

Kredyty celowe dzielą się: a) na pożyczki służące na

podniesienie poszczególnych gałęzi wytwórczości rolniczej, b) na zakup środków produkcji, c) pożyczki specjalne. Z początkiem 1929 kredyty celowe stanowiły 47% ogólnej sumy kredytów krótkoterminowych.

Ad a) W dziale kredytów na poszczególne gałęzie wytwórczości bank dąży do zespolenia spółdzielni mleczarsko-jajczarskich i przeistoczenia ich na wielki warsztat eksportowy. Fakt, że udział spółdzielczości w ogólnym eksporcie masła doszedł w roku 1928 do ca 1/3 ogólnej ilości wywiezionej świadczy, jak wielkie wyniki można osiągnąć na tem polu. Bank udziela tym spółdzielniom kilkuletnich kredytów inwestycyjnych na wznoszenie budynków oraz na zakup maszyn i innych urządzeń mleczarskich. Poza tem bank zaczął udzielać kredytów hodowlanych na zakup materiału zarodowego, na sadownictwo, na podniesienie produkcji lnu, na rozwój rybołówstwa, mleczarstwa i t. p.

Ad b) W dziale kredytów na zakup środków produkcji bank udziela pożyczek na nawozy sztuczne (18,2% ogółu kredytów krótkoterminowych), przyczem uzyskał na tem polu tak wspaniałe rezultaty, że około 30% ogólnego zużycia nawozów sztucznych w roku 1928, dostarczonych było przy jego pomocy kredytowej. O rozwoju akcji nawozowej banku i ilości nawozów sztucznych dostarczonych rolnikom w poszczególnych latach świadczy poniższe zestawienie w tonnach:

w roku 1927 (zapoczątkowanie akcji)	11.777
w roku 1926	87.265
w roku 1927	156.790
w roku 1928	331.337

Podobnie jak w roku poprzednim bank udzielał spółkom maszynowym tworzonim w/g specjalnego regulaminu 2—3 letnich pożyczek na zakup maszyn i narzędzi rolniczych. Spółki maszynowe (około 2.000) musiały przestrzegać zasady wspólnego użytkowania zakupionych narzędzi i maszyn, a zadłużenie ich z tego tytułu wynosiło 8,2 milj. zł, czyli 4,3% ogółu kredytów krótkoterminowych. Do tego działu należą również pożyczki przyznawane na zakup nasion uszlachetnionych.

Ad c) W skład pożyczek specjalnych wchodzi wspomniane już poprzednio kredyty przejściowe na meljoracje rolne, pożyczki sanacyjne dla spółdzielczości, dłużej terminowe pożyczki na wywoływanie hipotek, spłatę sched familijnych i dla społecznych instytucyj kultury rolnej.

Poza kredytami celowemi bank udzielał pożyczek na ogólne cele obrotowe dla rolników. Stan zadłużenia z tego tytułu wynosił 1. I. 1929 r. 101 milj. złotych, czyli 53% ogółu kredytów krótkoterminowych. Bank stara się stopniowo zmniejszać ten dział pożyczek, wychodząc z założenia, że częstokroć nabierają one charakteru kredytów konsumpcyjnych, w przeciwstawieniu do pożyczek specjalnych w formie dostarczania rolnikom środków produkcji na kredyt, finansowanie handlu i przetwórstwa artykułów rolniczych. Z pożyczek obrotowych zasługuje jeszcze na uwagę kredyt pod zastaw produktów rolnych, udzielany na zasadach ustalonych rozporządzeniem o rejestrowym zastawie rolniczym. Zostały one uruchomione pod koniec 1928 r. i wynosiły z początkiem 1929 r. 3,1 milionów złotych.

Co do sposobu rozprowadzania kredytów nie zaszły w roku 1928 żadne istotne zmiany. Bank posługiwał się pośrednictwem lokalnych spółdzielni kredytowych i rolniczo-handlowych oraz powiatowymi i gminnymi kasami oszczędności. Porównawcze zestawienie udziału lokalnych instytucyj, względnie ich central w całokształcie kredytu krótkoterminowego wskazuje poniższe zestawienie:

Instytucje	1. I. 1928 r. tys. zł	% ogółu kredytów krótko- term. banku	1. I. 1929 r. tys. zł	% ogółu kredytów krótko- term. banku
Spółdzielnie kredytowe	49.751	38,3	63.514	33,3
Spółdzielnie rolniczo-handlowe .	13.826	10,6	31.411	16,5
Spółdzielnie mleczarsko-jajczarskie	2.085	1,6	3.647	1,9
Powiatowe kasy oszczędności .	10.490	8,6	22.381	11,8
Gminne kasy pożyczk.-oszczędn.	6.027	4,6	8.672	4,6

W wyniku przestrzegania zasady celowości w udzielaniu kredytów udział spółdzielni kredytowych uległ względnemu zmniejszeniu na korzyść spółdzielni wytwórczych. W zakresie współpracy z komunalnymi kasami oszczędności należy podkreślić znaczny wzrost zadłużenia z 10,5 do 22,6 milj. złotych. W końcu roku bank posługiwał się przy rozprowadzeniu kredytów pośrednictwem 796 kas gminnych.

Zadania banku na polu kredytu krótkoterminowego są bardzo wielkie i mimo znacznego wzrostu tej pomocy przyczyniły się one tylko w drobnym zakresie do złagodzenia lich-

wy pieniężnej na wsi. Celem, do którego bank konsekwentnie zmierza, jest zorganizowanie równomiernego dopływu środków do najdrobniejszych gospodarstw rolnych i postawienie ich na wysokim poziomie gospodarczym przy pomocy racjonalnej współpracy lokalnych instytucyj.

II. Działalność w zakresie poruczoną obejmuje: 1. administrowanie specjalnymi funduszami rządowymi, 2. likwidację wierzytelności b. rosyjskich i pruskich instytucyj kredytowych i osadniczych oraz 3. tworzenie rezerw zbożowych.

Administracja funduszami polega na udzielaniu pożyczek z funduszy czynnych i ściąganiu pożyczek z dawnych funduszy przeznaczonych na cele parcelacji i osadnictwa, a które obecnie podlegają likwidacji. Stan pożyczek udzielonych z funduszy czynnych wzrósł w ciągu roku 1928 o 88,9% do sumy 167 milionów złotych.

Podział pożyczek w/g rodzaju funduszy wskazuje poniższe zestawienie:

	Stan na dz. 1. 1. 1928 r.		Stan na dz. 1. 1. 1929 r.	
	ilość pożyczek	Suma udzielon. kredytów w tys. zł	ilość pożyczek	Suma udzielon. kredytów w tys. zł
Razem Fundusze:	137,538	88,448	187 558	167,048
Ministerstwa Reform Rolnych . .	68,708	39 398	94,633	96,329
Ministerstwa Rolnictwa	8,682	19,995	6,943	26,160
Ministerstwa Robót Publicznych	59778	28,764	85,647	44,393
Ministerstwa Skarbu	360	291	335	166

Największe środki dostarczane są na ten cel przez Ministerstwo Reform Rolnych i składają się one z funduszu zapomóg i kredytu ulgowego przewidzianego w art. 75 ustawy o wykonaniu reformy rolnej z dn. 28. XII. 1925 r. oraz z funduszu komasacyjnego. Ministerstwo Rolnictwa oddało bankowi do zarządu fundusz na podniesienie ogrodnictwa oraz asygnuje specjalne kwoty na obniżenie oprocentowania przy pożyczkach hodowlanych i przejściowych kredytach meljoracyjnych. Fundusze Ministerstwa Robót Publicznych przeznaczone są na cele związane z odbudową wsi i usunięciem

śladów zniszczenia wojennego. Półmilionowy fundusz Ministerstwa Skarbu służy za dotacje zwrotne dla inwalidów wojennych na cele produkcyjne.

W zakresie likwidacji należności b. rosyjskich banków ziemskich i pruskich banków rentowych prowadzone są dalsze prace nad uzupełnieniem ewidencji, przerahowywaniem rewindykowanych wierzytelności, ściąganiem rat amortyzacyjnych i przyjmowaniem przedterminowej spłaty długów.

W roku 1928 bank rozwinął szerszą działalność w zakresie tworzenia rezerw zbożowych. Strona techniczna i finansowa operacyj zbożowych spoczywa w rękach banku. Skarb ulokował w nim na ten cel sumę 40 milj. złotych, jako kapitał obrotowy, potrzebny do prowadzenia odnośnych operacji. Do początku 1929 r. bank wydatkował z tej sumy kwotę 33,3 milj. zł. Wydawanie ogólnych wskazówek w dziedzinie polityki zbożowej spoczywa w rękach międzyministerialnej Komisji, której przewodniczy delegat Min. Spraw Wewnętrznych. Zakupy związane z tworzeniem rezerw zbożowych prowadzone są bądź na rachunek własny państwowej rezerwy zbożowej, bądź przez magistraty większych miast.

Zmiany zaszły w dziedzinie administracji polegają na utworzeniu urzędu prezesa banku, otwarciu trzech nowych oddziałów (Pińsk, Lublin i Kielce) oraz agentury w Gdyni. Dzięki skoncentrowaniu wszystkich niemal biur centrali banku w jednym doskonale pod względem technicznym urządzone gmachu (np. poczta pneumatyczna), przyczyniły się w wielkiej mierze do usprawnienia działalności banku i zwiększenia wydajności pracy personelu.

Wspaniały rozwój działalności banku w roku 1928 był w pierwszym rzędzie umożliwiony rozbudową jego kapitałów własnych. Kapitał zakładowy, który w końcu października 1927 r. wynosił jeszcze 25 milj. złotych, został do końca roku podwyższony do sumy 75 milj. złotych, a w roku 1928 drogą dwóch podniesień wzrósł do sumy 130 milj. zł i łącznie z rezerwami wynosi 140,2 milionów złotych. W myśl uchwały Rady Nadzorczej bank zamierza 15% każdorazowego stanu kapitału zakładowego trzymać w obiektach ziemskich przeznaczonych na cele parcelacyjne.

Rzeczony rozwój i wzrost działalności Państwowego Banku Rolnego w latach 1924—1928 wskazuje poniższe zestawienie ważniejszych pozycji bilansowych: (w milj. zł):

Koniec roku	Kapitały własne	Kredyt krótko-terminowy	Pożyczki i zaliczki z funduszków administr.	Pożyczki długotermin. w listach zastawnych i oblig. P. B. R.	Suma bilansowa	Zyski roczne	Obroty roczne
1924	3,1	10,4	6,4		27,1	0,5	brak danych
1925	12,0	28,5	29,9	0,1	88,7	1,0	—
1926	15,0	52,5	53,4	7,8	157,6	3,4	1.087,5
1927	79,1	129,9	93,8	41,4	424,9	8,6	3.883,9
1928	140,2	190,6	172,7	154,6	738,5	12,2	6.931,0

Sposób rozdziału czystego zysku za rok 1928, który wyniósł 12,2 milj. zł, nie został podany w sprawozdaniu. Łuka ta istniała w sprawozdaniu za rok poprzedni i obecnie nie została również usunięta ani pod względem uzupełnienia za rok 1927, ani za ubiegły. Dla podniesienia poziomu gospodarczego i społecznego rolnictwa, bank przeznaczył z czystego zysku za rok 1927 przeszło $\frac{1}{2}$ miliona złotych na utworzony przy banku fundusz na popieranie badań naukowych, oraz na fundusz popierania spółdzielczości i kultury rolnej. Z powyższych sum wydatkowano w ciągu roku ponad 200 tysięcy złotych na szereg celów jak: utworzenie na Polesiu stacji doświadczalnej dla badania opłacalności używania nawozów sztucznych, oraz przeprowadzania meljoracyj rolnych, na finansowanie studjów nad krajowymi złożami fosforycznymi, na subwencjonowanie wydawnictw z dziedziny rolnictwa, meljoracji, emigracji i t. p., na organizowanie spółdzielczości rolniczej na Kresach Wschodnich i na Pomorzu, na wystawy rolnicze i t. p.